

Notitie voor Bijeenkomst Lessons Learned VWS

D.d.: 9 juni 2021

Door: 5.1.2e 5.1.2e Amsterdam UMC)

“The virus is the problem, the people are the solution”

David Naborro, speciaal gezant COVID19 voor de WHO.

Tijdens European Spring Virtual Event: Preparedness for Pandemics: Shaping Future Research, Communication and Informed Public Health Decision Making. 7 juni 2021 (Society Medical Decision Making).

Communicatie is van **strategisch belang** voor het bestrijden van een pandemie. Niet alleen is het belangrijk dat het publiek weet wat het moet doen, maar ook is belangrijk dat ze de risico's begrijpen zowel om COVID19 te krijgen als ook de risico's met betrekking tot vaccinatie. Nu we sinds een aantal maanden in een andere fase van de pandemie zijn beland, is het verstandig om hiermee in de communicatie rekening te houden.

Experts van onder meer de WHO stellen dat de pandemie geenszins voorbij is en dat het virus weer kan oplaaien ook in gebieden met een hoge vaccinatiegraad. Het is van belang om de komende tijd de **risico's te blijven benadrukken**. Terwijl burgers in de eerste (paniek) fase van de pandemie opvolgden wat de overheid voorschreef, maken burgers in toenemende mate hun eigen risicoafwegingen. Het is belangrijk dat de overheid **burgers helpt bij het verstandig omgaan met de risico's** en hen helpt de goede beslissingen te nemen, zoals de keuze wel of niet gevaccineerd te worden. Het benadrukken door de overheid dat vaccineren een eigen keuze is, is daarom ook de juiste benadering.

Helaas is de **communicatie over de risico's** van wel en niet vaccineren veelal **onvoldoende** geweest voor burgers om een afgewogen keuze te maken. Ook is **te laat** begonnen met het communiceren van de risico's rondom vaccinatie. Experts waren niet verbaasd dat bij het grootscheeps vaccineren van miljoenen mensen er zeldzame bijwerkingen zouden optreden, zoals de enkele gevallen van een speciale vorm van trombose bij de vector vaccins. Het publiek echter was **onvoorbereid**. Aangezien bijwerkingen van vaccins altijd een gevoelig onderwerp is, was de reactie van een grote minderheid van het publiek te verwachten.

Overheidsbeleid werkt het beste als er **draagvlak is onder burgers** en de overheid rekening houdt met de beleving van de risico's en overwegingen van burgers. Het was derhalve een verstandige beslissing van de minister de AstraZeneca weigeraars tegemoet te komen en hun een alternatief aan te bieden (weliswaar met als gevolg dat diegenen die net het vaccin met enige weerzin hadden gekregen zich benadeeld voelden). Op lokaal niveau is het verstandig beleid te maken samen met burgers. Dat is vooral van belang in wijken waar niet alle burgers goed op de hoogte zijn van alle overheidscommunicatie. De initiatieven van de GGDen van de grote steden om burgers in wijken met veel mensen met een migratieachtergrond beter te bereiken zijn wat laat, maar erg verstandig.

Beleid moet uiteraard geïnformeerd worden door data en door de risicobeoordeling van experts en adviesraden zoals de Gezondheidsraad. De **risicoafwegingen** moeten door **de politiek** gedaan worden, zoals bijvoorbeeld voor welke leeftijdsgroepen een vaccin veilig genoeg is. Het is belangrijk dat dit niet door experts of adviesraden gedaan wordt. De risicoafwegingen die de politiek maakt, komen vooral in de persconferenties vanaf eind april duidelijker naar voren. Daarbij is het van belang dat bij de beleidskeuzes goed in de gaten wordt gehouden dat deze zoveel als mogelijk **eerlijk** zijn en sommige groepen niet te veel benadeeld worden.

Bij risicoafwegingen hoort ook risicocommunicatie. Daarbij moet rekening gehouden met de perceptie van de risico's door het publiek en met de diversiteit hierin. Immers niet iedereen ervaart de risico's om besmet te worden met corona of de risico's van vaccinatie op dezelfde manier. Verder is van belang dat de **risico's consistent en helder worden gecommuniceerd**. Uitspraken zoals: Het Janssen vaccin is 'veilig en effectief, ondanks de zeldzame maar ernstige bijwerking van trombose' of 'het vaccin is veilig voor mensen boven de 60 jaar, maar niet voor 60 minners' zijn inconsistent en niet helder. Elke medische interventie heeft risico's, ook vaccinatie. Dat moeten we niet erg vinden, omdat er grote voordelen tegenover staan. Dat moet duidelijk gecommuniceerd worden. Maar ook dat experts en de overheid er voor zorgen dat de risico's zo klein mogelijk zijn.

Voor de komende tijd is het verstandig om:

- De risico's te blijven benadrukken van COVID19 en **altijd** open en transparant zijn over alle risico's, ook als er onzekerheid is.
- Duidelijk de risicoafwegingen voor beleid te (blijven) communiceren die de politiek (en **niet** de experts) maakt. Let hierbij op eerlijkheid en rechtvaardigheid, en bespreek waarom het niet voor iedereen even eerlijk kan zijn.
- Hierbij rekening te houden met de risicoperceptie van burgers en de verschillen tussen burgers om zo de kloof te kunnen overbruggen tussen de wetenschappelijke risicoschatting en de publieke perceptie.
- Burgers te ondersteunen om hun eigen 'risicomanager' te zijn door:
 - o goede risicocommunicatie (mbt COVID19: wanneer is het risico op besmetting hoger, wat te doen om dit risico te verlagen (bv ventilatie, afstand); mbt vaccinatie: wat zijn de risico's van vaccineren en van niet vaccineren, wat zijn de zorgen van mensen).
 - o Burgers zo veel mogelijk te betrekken bij beleid, op lokaal niveau of via andere (online?) manieren.
 - o Bedenk dat risicocommunicatie meer is dan alleen informatie geven.

Voor een volgende pandemie is van groot belang dat **alle relevante expertise** snel en in voldoende mate georganiseerd kan worden in expert groepen of adviesraden. Let daarbij vooral op dat sociale en gedragswetenschappelijke expertise niet ondervertegenwoordigd is in deze adviesraden zoals in het eerste deel van de huidige pandemie het geval was.

Want in de woorden van dr. David Nabarro, speciaal COVID19 gezant van de WHO: **The virus is the problem, the people are the solution.**

- Bovenstaande is in lijn met de aanpak van de WHO en ECDC.
<https://www.who.int/publications-detail-redirect/covid-19-global-risk-communication-and-community-engagement-strategy>; <https://www.ecdc.europa.eu/en/health-communication/risk-communication>.